

LỰA CHỌN, TỔ CHỨC TRÒ CHƠI DÂN GIAN TRÍ TUỆ TRONG GÓC HỌC TẬP CHO TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI Ở TRƯỜNG MẦM NON

Nguyễn Thị Hương

Khoa Giáo dục Tiểu học - Mầm non

Email: huongnt69@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 13/01/2023

Ngày PB đánh giá: 09/3/2023

Ngày duyệt đăng: 10/3/2023

TÓM TẮT:

Góc học tập là một trong những góc hoạt động quan trọng của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non. Khi tham gia hoạt động trong góc học tập trẻ được ôn luyện củng cố lại những kiến thức, kỹ năng đã học giúp trẻ phát triển tốt về trí tuệ, nhận thức. Trò chơi dân gian trí tuệ là dạng trò chơi giúp trẻ tư duy sáng tạo, logic, khả năng suy luận, tính toán, phán đoán... Việc giáo viên tìm tòi nghiên cứu đưa trò chơi dân gian trí tuệ vào trong góc học tập cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi sẽ giúp cho trẻ có cơ hội chơi phong phú, hiểu thêm về truyền thống văn hóa của dân tộc và góp phần giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc.

Từ khóa: Góc học tập; trò chơi dân gian trí tuệ; trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi; trường mầm non.

CHOOSING TO ORGANISE INTELLECTUAL FOLK GAMES IN LEARNING CORNERS FOR 5-6-YEAR-OLD CHILDREN AT PRESCHOOLS

ABSTRACT: The learning corner is one of the important activities for 5-6 year old children in pre-school. Participating in those activities provides children with chances to consolidate the learned knowledge and skills, thus, developing well intellectually and cognitively. Intellectual folk games are games that help children to develop their creativity, logical thinking skills, calculating skills, reasoning skills, etc. Teachers' research and application of intellectual folk games for 5-6 year old preschool children into the learning corners is considered to give them ample opportunities to play and understand more about the traditional cultures of the nation; therefore, contributing to preserve national cultural identity.

Keyword: Learning corner; Intellectual folk games; 5-6-year-old preschoolers; Preschool

1. MỞ ĐẦU

Hàng ngày đến trường trẻ mầm non nói chung và trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi nói riêng được tham gia các hoạt động theo quy định trong chế độ sinh hoạt phù hợp với từng độ tuổi, trong đó hoạt động vui chơi (hoạt động góc) là hoạt động quan trọng, cần thiết không thể thiếu. Hoạt động góc là hoạt động bắt buộc được diễn ra trong khoảng thời gian từ 8h40-9h25 hàng ngày đối với trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi. Với lứa tuổi mẫu giáo hoạt động vui chơi là hoạt động quan trọng, khi tham gia hoạt động vui chơi tại các góc trẻ phát triển tốt về các lĩnh vực thể chất, ngôn ngữ, nhận thức, tình cảm - kỹ năng xã hội và thẩm mỹ. Hoạt động vui chơi giúp trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi thỏa mãn nhu cầu ham tìm tòi khám phá, rèn cho trẻ tính tự lập và những thói quen hành vi tốt. Để tổ chức tốt giờ hoạt động này đòi hỏi giáo viên phải xây dựng được môi trường giáo dục đa dạng phong phú, tạo nhiều cơ hội chơi cho trẻ ở trong các góc. Đối với trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi giáo viên cần xây dựng và tổ chức một số góc chơi cơ bản như sau:

1. Góc sách
2. Góc học tập
3. Góc nghệ thuật
4. Góc xây dựng
5. Góc vận động
6. Góc phân vai
7. Góc thiên nhiên

Mỗi góc chơi giúp trẻ phát triển về một lĩnh vực nào đó, ví dụ góc sách giúp trẻ phát triển ngôn ngữ, góc học tập giúp

trẻ phát triển trí tuệ, góc nghệ thuật giúp trẻ phát triển thẩm mỹ, góc xây dựng giúp trẻ phát triển trí tưởng tượng...

Như vậy, góc học tập là góc chơi bắt buộc phải có của lớp mẫu giáo 5-6 tuổi và hàng ngày giáo viên phải tổ chức cho trẻ hoạt động ở góc chơi này. Khi tham gia chơi trong góc học tập trẻ sẽ có cơ hội tìm tòi khám phá những cái mới lạ hấp dẫn trong cuộc sống, được ôn luyện lại những kiến thức, kỹ năng đã học giúp trẻ phát triển tốt về tư duy, trí tuệ, sáng tạo.

2. NỘI DUNG

2.1. Một số khái niệm cơ bản

2.1.1. Khái niệm góc học tập

Góc học tập là khu vực hoạt động riêng biệt trong lớp, ở đó trẻ được chơi các trò chơi phát triển trí tuệ, được ôn luyện, củng cố những kiến thức, kỹ năng đã học dưới hình thức chơi.

Trong giờ hoạt động góc của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi góc học tập là góc quan trọng không thể thiếu. Tùy theo diện tích lớp, số lượng trẻ trong lớp và trò chơi mà giáo viên bố trí số lượng trẻ chơi trong góc cho hợp lý. Nếu lớp học rộng, số trẻ đông có thể bố trí từ 6-8 trẻ chơi trong góc, nếu lớp hẹp số trẻ ít có thể bố trí 3-5 cháu chơi. Khi thiết kế góc học tập giáo viên cần tuân thủ các yêu cầu sau:

- Diện tích phù hợp, thoáng, đủ ánh sáng

- Đồ chơi đa dạng, phong phú, sắp xếp gọn gàng, trẻ dễ lấy cất, được thay đổi phù hợp theo từng chủ đề.

- Rõ ràng có ký hiệu, tên đồ chơi phù hợp với yêu cầu chơi.

- Tranh ảnh, bảng biểu đảm bảo tính chính xác, tính thẩm mỹ, phù hợp với nội dung chơi trong góc và đối tượng chơi.

Các trang thiết bị cần có trong góc hoạt động học tập:

- Giá, kệ, bàn, ghế, biểu, bảng...

- Rổ (hộp) đựng đồ chơi, tranh ảnh gợi ý chơi, vật mẫu.

- Các trò chơi dân gian trí tuệ (bàn cờ các loại, ô ăn quan, cá ngựa...)

- Hột hạt, que tính

- Tranh ghép, tranh tô màu, tranh lô tô...

- Thẻ số, thẻ chữ, vở tập tô...

2.1.2. Khái niệm trò chơi dân gian trí tuệ

Trò chơi dân gian trí tuệ là loại trò chơi thể hiện khả năng quan sát, tư duy, trí tuệ của người chơi. Trò chơi dân gian trí tuệ chiếm một phần khá lớn trong tổng thể các trò chơi trong kho tàng trò chơi dân gian Việt Nam. Nếu như trò chơi dân gian vận động mang lại cho người chơi sự dẻo dai, khéo léo thì nhóm trò chơi trí tuệ lại thể hiện và rèn luyện trí óc, khả năng quan sát và tư duy của người chơi.

2.2. Ý nghĩa của trò chơi dân gian trí tuệ đối với sự phát triển của trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi.

Trong kho tàng trò chơi dân gian Việt Nam trò chơi dân gian trí tuệ chiếm số lượng khá lớn, chúng ta có thể kể đến như: Cờ gánh, cờ vây, cờ lúa ngô, cờ cá ngựa, ô ăn quan, cờ ca rô, cờ tỉ phú...

Với nhóm trò chơi dân gian trí tuệ trẻ thường chơi theo nhóm đôi, hai bạn

ngồi đối nhau, quan sát bạn chơi xem có đúng luật hay không, qua đó tìm cách đi, nước đi cho mình sao cho đúng luật và có thể chiến thắng nhanh nhất.

Trò chơi dân gian trí tuệ là dạng trò chơi tính mang tính chiến thuật, khi chơi người chơi phải tập trung suy nghĩ tìm tòi nước đi, cách đi thế nào để có thể chặn đường đi hoặc ăn quân của đối thủ. Loại trò chơi dân gian trí tuệ nhằm phát huy tư duy trí tuệ cho trẻ em, nó có luật chơi chặt chẽ rõ ràng, có sự phân chia thắng thua theo từng ván. Trong khi chơi trẻ phải thể hiện khả năng quan sát, tư duy, trí tuệ, phải tập trung nghiên cứu suy nghĩ tìm ra hướng đi đúng đắn mới có thể chiến thắng đối thủ. Như vậy khi tham gia các trò chơi dân gian trí tuệ trẻ còn rèn được tính kỉ luật, tính kiên trì, có sự tìm tòi suy đoán qua đó tư duy, trí tuệ của trẻ phát triển - đây là việc làm vô cùng cần thiết trong quá trình chuẩn bị cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi bước vào trường phổ thông. Khi chơi các trò chơi dân gian trí tuệ trẻ sẽ tránh cho trẻ tiếp xúc với các trò chơi điện tử, ngày nay khoa học kĩ thuật phát triển các trò chơi điện tử rất đa dạng, rất nhiều trò chơi điện tử chứa các hình ảnh đậm đà bạo lực, nếu để trẻ tiếp xúc sớm và lâu dài sẽ tác động tiêu cực đến việc hình thành và phát triển nhân cách của trẻ, tiếp xúc nhiều với trò chơi điện tử trẻ dễ mắc các bệnh về mắt như cận thị, loạn thị... Khi chơi các trò chơi dân gian trí tuệ trẻ được tham gia vào môi trường lành mạnh văn minh giúp trẻ có những suy nghĩ tích cực, tinh thần thoải mái qua đó giúp trẻ phát triển tốt về nhân cách.

2.3. Lựa chọn trò chơi dân gian trí tuệ trong góc học tập

Đề trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi hoạt động hiệu quả trong góc chơi học tập với các trò chơi dân gian trí tuệ khi lựa chọn trò chơi giáo viên cần lưu ý một số điểm sau:

Thứ nhất: Trò chơi phải phù hợp với góc chơi

Góc học tập là dạng góc tĩnh vì vậy trò chơi dân gian trí tuệ đưa vào trong góc chơi này cũng phải là những trò chơi tĩnh giúp trẻ được hoạt động nhiều hơn về trí não. Khi tổ chức cho trẻ chơi những trò chơi này giáo viên phải bố trí khu vực chơi yên tĩnh để trẻ tập trung vào suy nghĩ tìm cách đi, nước đi. Nếu trò chơi đặt cạnh khu vực hoặc những góc chơi ồn ào trẻ dễ bị phân tán và như vậy hiệu quả chơi không cao. Giáo viên có thể bố trí cho trẻ ngồi ghế đặt bàn cờ trên bàn hoặc cho trẻ ngồi dưới sàn đối diện nhau, tuy nhiên phải đảm bảo trẻ phải quan sát được tổng thể bàn cờ và nước đi của đối phương.

Thứ hai: Đảm bảo tính vừa sức

Vừa sức đối với độ tuổi: Khi lựa chọn trò chơi dân gian trí tuệ đưa vào góc chơi học tập giáo viên phải đảm bảo tính vừa sức, phù hợp với độ tuổi để đa số trẻ cùng tham gia chơi được, nếu trò chơi quá dễ trẻ sẽ nhanh chán, ngược lại nếu trò chơi quá khó trẻ sẽ giảm hứng thú. Ví dụ: Trẻ mẫu giáo 5 tuổi có thể chơi các loại cờ: Cờ gánh, cờ lúa ngô, cờ cá ngựa, ô ăn quan, cờ ca rô... Để giúp trẻ hứng thú hơn với trò chơi giáo viên có thể tìm tòi thay đổi quân cờ sao cho phù hợp với nội dung chủ đề đang thực hiện. Ví dụ: Trò

chơi “Cờ gánh” chủ đề Thế giới động vật” sử dụng quân cờ là vỏ sò nhưng sang chủ đề “Thế giới thực vật” có thể thay quân cờ bằng một loại hạt nào đó hoặc có thể dùng các nguyên vật liệu thiên nhiên để làm thành các quân cờ.

Vừa sức đối với từng đối tượng:

Chú ý đến đối tượng chơi để có cách hướng dẫn trẻ chơi sao cho đạt kết quả tốt nhất. Trong lớp học khả năng nhận thức của trẻ khác nhau có những trẻ thông minh nhanh nhẹn, có trẻ chậm chạp trong việc quan sát tính toán... Khi trẻ chơi giáo viên quan sát xem trẻ chơi như thế nào, đã đúng luật chưa và nên bố trí trẻ chơi theo từng cặp cân sức, cân tài thì trò chơi sẽ kéo dài và trở lên kịch tính hơn. Không nên để những cháu thông minh nhanh nhẹn chơi cặp với cháu chậm chạp, nếu cặp như vậy cháu thông minh nhanh nhẹn sẽ chiến thắng một cách dễ dàng, như vậy trẻ sẽ chủ quan kiêu ngạo luôn cho rằng mình là giỏi nhất, cháu chậm chạp bị thua nhiều sẽ dẫn đến tâm lý chán nản tự ti.

Thứ ba: Có sự tìm tòi nghiên cứu nắm vững luật chơi, chuẩn bị đồ chơi đầy đủ chu đáo.

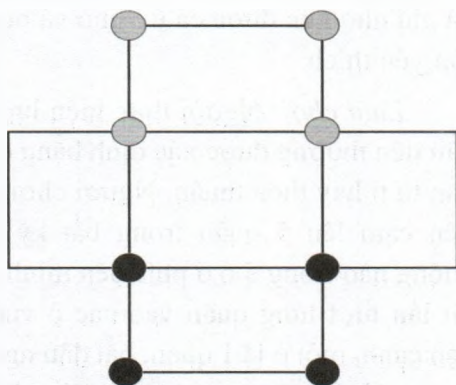
Để lựa chọn được các trò chơi dân gian trí tuệ đưa vào góc chơi đòi hỏi giáo viên phải nghiên cứu nắm vững luật chơi có sự chuẩn bị chu đáo về đồ chơi, hướng dẫn trẻ chơi. Luật chơi là qui định buộc trẻ phải tuân thủ khi chơi, nếu phá vỡ chúng thì trò chơi cũng bị phá vỡ. Luật chơi là do nội dung chơi qui định. Và qua luật chơi trẻ đã tạo nên cơ chế tự điều khiển hành vi của mình.

Ví dụ 1: Trò chơi cờ lúa ngô.

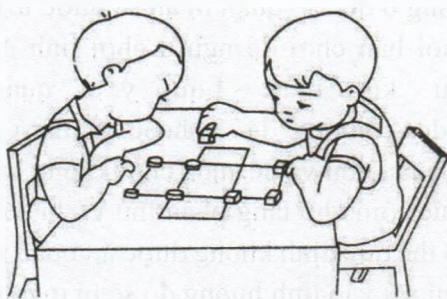
Cờ lúa ngô là trò chơi dân gian lâu đời được hình thành thông qua quá trình lao động của người dân Việt Nam. Rất khó để nói được nguồn gốc và thời gian ra đời của trò chơi dân gian này. Qua trò chơi dân gian cờ lúa ngô, thế hệ sau thấy được một phần đời sống sinh hoạt, lao động của người dân Việt Nam thế kỉ trước.

Luật chơi: Hai người chơi tiến hành chơi oẳn tù tì để xác định người thắng là người chơi đi trước. Mỗi người chơi lần lượt thực hiện lượt chơi của mình rồi đến người chơi tiếp theo. Trong mỗi lượt đi của mình, người chơi chỉ được phép di chuyển một quân cờ duy nhất. Đi lần lượt theo đường kẻ, mỗi góc và mỗi điểm cắt trên bàn cờ được tính là một bước đi. Mỗi bước đi phải đọc lần lượt các từ “lúa, ngô, khoai, sắn, đỗ” và chỉ được đi vào chỗ không có quân. Người chơi đi cả năm bước mà bước cuối cùng nếu có quân của đối thủ thì được “ăn” quân đó và thế quân của mình vào chỗ đó và kết thúc lượt. Nếu đang đi nhưng chưa được 5 bước mà gặp quân bị chặn (của mình hoặc của đối thủ) thì người chơi phải dừng quân cờ ở đó và kết thúc lượt của mình. Nếu đi được cả năm bước mà bước cuối cùng vẫn không có quân của đối thủ thì dừng lại tại vị trí cuối cùng và kết thúc lượt. Người chơi lần lượt thực hiện luân phiên các lượt của mình cho đến khi một người “ăn” được hết quân của đối thủ là người chiến thắng của ván đó. Kết thúc ván chơi, dọn lại bàn cờ và tiếp tục một ván mới. Người chơi chiến thắng của ván trước được đi trước ở ván tiếp theo.

Chuẩn bị: giáo viên chuẩn bị bàn cờ bao gồm hai hình chữ nhật đặt chồng lên nhau, một hình nằm dọc, một hình nằm ngang; 8 quân cờ (4 quân trắng, 4 quân đen hoặc 4 quân vàng 4 quân đỏ).

Cách chơi: Cho 2 cháu tham gia chơi oẳn tù tì, cháu nào thắng sẽ được đi nước trước. Với trò chơi này trẻ có thể chơi đi chơi lại nhiều lần, để giúp trẻ hứng thú giáo viên có thể hướng dẫn trẻ thay quân cờ bằng các loại hạt khác nhau như lạc, ngô, đậu, đỗ... khi chơi trò chơi này trẻ sẽ phải suy nghĩ tính toán tìm nước đi như thế nào sẽ ăn được quân đối phương nhanh nhất để giành chiến thắng.

Ví dụ 2: Trò chơi ô ăn quan

Ô ăn quan hay gọi tắt là ô quan, ô làng, là trò chơi dân gian quen thuộc, hấp dẫn, gắn liền với tuổi thơ của hầu hết các trẻ em người Kinh, Việt Nam. Trò chơi ô ăn quan mang đến cho người chơi nhiều ích lợi: rèn luyện tính kiên trì, tính toán và ghi nhớ nên được cả trẻ nhỏ và người lớn yêu thích.

Luật chơi: Người thực hiện lượt đi đầu tiên thường được xác định bằng cách oẳn tù tì hay thỏa thuận. Người chơi đầu tiên cầm lên 5 quân trong bất kỳ 1 ô vuông nào trong 5 ô ở phía bên mình, rồi rải lần lượt từng quân vào các ô vuông bên cạnh, mỗi ô là 1 quân, bắt đầu ngược hay xuôi tùy vào người chơi. Khi rải hết quân cuối cùng, tùy tình huống mà người chơi sẽ phải xử lý tiếp như sau:

- Nếu liền sau đó là một ô vuông có chứa quân thì tiếp tục dùng tất cả số quân đó để rải tiếp theo chiều đã chọn. Tuy nhiên nếu ô đó là một ô Quan thì chỉ được phép lấy 1 quân để rải.

- Nếu liền sau đó là một ô trống (không phân biệt ô quan hay ô dân) rồi đến một ô có chứa quân thì người chơi sẽ được ăn tất cả số quân trong ô đó. Số quân bị ăn sẽ được loại ra khỏi bàn chơi để người chơi tính điểm khi kết thúc. Lưu ý: ô quan có ít dân (thường là 3 hoặc 5 dân) gọi là quan non và để cuộc chơi không bị kết thúc sớm cho tăng phần thú vị, luật chơi có thể quy định không được ăn quan non, nếu rơi vào tình huống đó sẽ bị mất lượt.

- Nếu liền sau ô có quân đã bị ăn lại là một ô trống rồi đến một ô có quân nữa

thì người chơi có quyền ăn tiếp cả quân ở ô này... Do đó trong cuộc chơi có thể có phương án rải quân làm cho người chơi ăn hết toàn bộ số quân trên bàn chơi chỉ trong một lượt đi của mình.

- Nếu liền sau đó là ô quan không có dân hoặc 2 ô trống trở lên thì người chơi bị mất lượt và quyền đi tiếp thuộc về đối phương.

Chuẩn bị: Để trẻ chơi trò chơi dân gian hiệu quả giáo viên cần chuẩn bị những đồ dùng sau:

- Bàn chơi: Bàn chơi ô ăn quan được vẽ trên một mặt phẳng, có kích thước linh hoạt miễn là có thể chia ra đủ số ô cần thiết để chứa quân đồng thời không quá lớn để thuận tiện cho việc di chuyển quân. Vì vậy mà bàn chơi có thể được vẽ ở bất cứ đâu: trên nền đất, vỉa hè, trên miếng gỗ phẳng... Bàn chơi được kẻ thành một hình chữ nhật rồi chia thành 10 ô vuông, mỗi bên có 5 ô đối xứng nhau. Ở 2 cạnh chiều rộng của hình chữ nhật, vẽ 2 ô hình bán nguyệt hướng ra phía ngoài. Các ô hình vuông gọi là ô dân còn 2 ô hình bán nguyệt gọi là ô quan.

- Quân chơi: Bao gồm 2 loại quân: Dân và Quan và có thể được làm bằng từ nhiều vật liệu như sỏi, gạch, đá, hạt... có kích thước vừa phải để người chơi dễ cầm nắm cùng lúc nhiều quân. Quan có kích thước to hơn hẳn các quân Dân để dễ dàng phân biệt. Số lượng quân chơi quan luôn là 2 còn dân có số lượng tùy theo luật chơi, phổ biến nhất là 50.

- Sắp xếp quân chơi: Quan được đặt trong 2 ô hình bán nguyệt, mỗi ô 1 quân.

Dân được bố trí vào các ô vuông với số quân đều nhau.

Cách chơi

- Người chơi: Gồm hai người chơi, mỗi người ngồi ở phía ngoài cạnh dài hơn của hình chữ nhật và những ô vuông bên nào thuộc quyền kiểm soát của người chơi ngồi bên đó.

- Các lượt chơi ô ăn quan: Từng người chơi sẽ chơi lần lượt nối tiếp nhau như vậy theo các tính toán đã đặt ra. Trường hợp đến lượt đi nhưng cả năm ô vuông thuộc quyền kiểm soát của người chơi đều không có dân thì người đó sẽ phải dùng 5 dân đã ăn được của mình để đặt vào mỗi ô 1 dân để có thể thực hiện việc di chuyển quân. Nếu người chơi không đủ 5 dân thì phải vay của đối phương và trả lại khi tính điểm.

- Chiến thắng trò chơi ô ăn quan: Trò chơi sẽ kết thúc khi Quan của hai bên đều bị ăn mất. Trường hợp hai ô quan đã bị ăn hết nhưng vẫn còn dân thì quân trong những hình vuông phía bên nào coi như thuộc về người chơi bên ấy; tình huống này được gọi là hết quan, tàn dân, thu quân, kéo về hay hết quan, tàn dân, thu quân, bán ruộng.

Người thắng cuộc trong trò chơi này là người mà khi cuộc chơi kết thúc có tổng số dân quy đổi nhiều hơn. Tùy theo luật chơi từng địa phương hoặc thỏa thuận giữa hai người chơi nhưng phổ biến là 1 quan được quy đổi bằng 10 dân hoặc 5 dân (quân cờ).

3. KẾT LUẬN

Góc học tập là góc quan trọng không thể thiếu trong quá trình tổ chức hoạt động góc cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi. Khi chơi ở góc học tập trẻ sẽ được chơi các trò chơi giúp trẻ phát triển trí tuệ. Trò chơi dân gian trí tuệ là một dạng trò chơi giúp trẻ phát triển tư duy, trí thông minh nhanh nhạy. Việc lựa chọn đưa các trò chơi dân gian trí tuệ vào trong góc chơi học tập là việc làm cần thiết bên cạnh việc giúp trẻ phát triển trí tuệ còn giúp trẻ có cơ hội hiểu sâu hơn về truyền thống văn hóa dân tộc từ đó biết bảo vệ, giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục & Đào tạo (2021), *Hướng dẫn tổ chức thực hiện chương trình giáo dục mầm non (Mẫu giáo lớn 5-6 tuổi)*, NXB Giáo dục Việt Nam.
2. Nguyễn Thị Hòa (2011), *Giáo trình Giáo dục học mầm non*, Nxb Đại học Sư phạm Hà Nội.
3. Vũ Ngọc Khánh (2012), *Trò chơi dân gian Việt Nam (dành cho trẻ em)*, NXB Giáo dục Việt Nam.
4. Phạm Thị Loan, Vũ Thị Hương Giang, Nguyễn Thị Huệ (2013), *Giáo trình Phương pháp tổ chức hoạt động vui chơi cho trẻ mầm non*, Tài liệu học tập cấp cơ sở, Trường Đại học Hải Phòng.
5. Dương Phong (2015), *Trò chơi dân gian Việt Nam tinh tuyển*, NXB Văn học.
6. Nguyễn Ánh Tuyết (cb), Nguyễn Thị Như Mai, Đinh Thị Kim Thoa (2014), *Tâm lý học trẻ em lứa tuổi mầm non từ lọt lòng đến 6 tuổi*, Nxb Đại học Sư phạm.